

MODERNISTA KÖZPARKJAINK MEGŐRZÉSÉNEK KIHÍVÁSAI

THE CHALLENGES OF PRESERVING OUR MODERNIST PUBLIC PARKS

KARLÓCAINÉ BAKAY ESZTER | TAKÁCSNÉ ZAJACZ VERA | GERGELY ANTAL

ABSZTRAKT

A 20. századi modern tájépítészet projektjei között vannak olyan alkotások, amelyek megérdemlik, hogy a kertészeti örökség szerves részeként megőrizzük azokat. Jelenleg folyik ennek a tájképi örökségnek a világméretű leltározása és értékelése, hogy azonosítani lehessen azokat az alkotásokat, amelyek a legjobban képviselik a korok tájépítészetét.

Hogyan lehet ezeket a műveket úgy helyreállítani, hogy megfeleljenek a mai ökológiai és társadalmi fenntarthatósági követelményeknek anélkül, hogy elveszítenék eredeti jellegüket? Az ebben a cikkben bemutatott, intenzíven használt közparkokban a teljes rekonstrukció általában nem valósítható meg, de az átalakítás mértéke alapvető kérdés. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a megőrzendő alkotások kiválasztásának szempontjai mennyire nem egyértelműek. Egyelőre még a szakmán belül is gyakran szubjektív megítélés, hogy a felújítás során alkalmazott beavatkozás megváltoztatja-e az eredeti mű kompozícióját.

Bármely korszakból származó történelmi park és kert megújítása során figyelembe kell venni a fenntarthatóságot, általában elsősorban ökológiai szempontból.

A modern korból származó, ma is intenzíven használt közparkok és városi szabadterek korszerű megújítását azonban tovább nehezíti, hogy a felújítás során a korszerű rekreációs funkciókat is be kell építeni, és az egyetemes tervezési elvek alkalmazása további kihívást jelent az integrálás során.

A társadalmi szempontból való fenntarthatóság erős követelmény ezeknél a felújításoknál.

Ebben a cikkben négy olyan modern közparkot elemzünk, amelyeket az elmúlt 25 évben újjítottak fel, vagy amelyek megújítása folyamatban van. Hazánkban ma még nincs szakmai konszenzus abban, hogy mely modern közparkok tekinthetők értékesnek és megőrzésre érdemesnek a jövő számára - ha nem is teljes rekonstrukcióval, de az alapkonceptió és a kompozíciós elvek gondos megőrzésével. A cikkben bemutatott közparkok kiválasztásánál az volt a vezérelv, hogy különböző korszakokból származó, különböző rekreációs funkciókat töltsenek be, és helyreállításuk különböző kihívásokkal járjon.

Kulcsszavak: modern közpark, kompozíció, koncepció, ökológiai és társadalmi fenntarthatóság, kortárs tervezési elvek

ABSTRACT

Among the projects of the 20th century modern landscape architecture, there are some works that deserve to be preserved as an integral part of the garden heritage. A world-wide inventory and evaluation of this landscape heritage is currently underway to identify those works that best represent the landscape architecture of the period.

How can these works be restored in a way that meets today's ecological and social sustainability requirements without losing their original character? In the intensively used public parks presented in this article, complete reconstruction is generally not feasible, but the scale of the transformation is a central issue. International experience shows how unclear the criteria for aspects of selecting works to be preserved. For the time being, it is still often a subjective judgement, even within the professional community, whether the intervention used in the renovation process changes the composition of the original work.

The renewal of any historic park and garden from any era must address sustainability, usually primarily from an ecological perspective. However, the contemporary regeneration of public parks and urban open spaces from the modern era, which are still intensively used today, is further complicated by the need for contemporary recreational functions to be incorporated during the renovation and the application of universal design principles, which present additional challenges to integrate. Social sustainability is a strong requirement at these renovations.

In this article, we analyse four modern public parks that were been renewed in the last 25 years or are in the process revitalization. In our country today, there is still no professional consensus as to which modern public parks can be considered valuable and worth preserving for the future - if not through complete reconstruction, then by carefully preserving the basic concept and

compositional principles. The guiding principle in the selection of the public parks presented in this article was that they should be of different periods and have different recreational functions, with different challenges in their restoration.

Keywords: modern public park, composition, concept, ecological and social sustainability, contemporary design principles

1. INTRODUCTION

When we talk about historic gardens, we think primarily of 17th-18th century Baroque and 18th-19th century landscape gardens. We seldom consider that history does not stand still, and that the early modern gardens, which were formed according to a strict geometric order between the two world wars, and the formally more varied late modern works of the 1960s and 1970s, form a new chapter in the history of garden design. Although the terms 'modern' and 'contemporary' are often used synonymously in ordinary language, in the landscape architectural profession the modern period covers the era from the late 1920s to about 1980. The works of today are referred to as contemporary.

Because many of these works are neglected due to lack of maintenance, they are not seen as valuable by the public and are easily condemned to demolition or total conversion.

2. CHARACTERISTICS AND PERIODS OF MODERN LANDSCAPE ARCHITECTURE

Like all periods in the history of art, the modern has strong philosophical roots. Social thinking, born in the 19th century, about the need to provide decent living

1. BEVEZETÉS

Ha történeti kertekről beszélünk, elsősorban a 17-18. századi barokk és 18.- 19. századi tájképi kertek jutnak eszünkbe. Ritkán gondolunk arra, hogy a történelem nem áll meg, és a két világháború közötti szigorú mértani rend szerint formált korai modern, illetve az 1960 és '70-es években keletkezett, formai szempontból változatosabb késő modern alkotások a kerttörténet egy új fejezetét képezik. Bár a közbeszédben a modern és kortárs fogalmak gyakran szinonimaként jelennek meg, a tájépítész szakmában a modern stíluskorszak az 1920-as évek végétől kb. az 1980-ig terjedő időszakot jelenti. A mai alkotásokat kortárs jelzővel illetjük.

Mínthogy ezen alkotások jelentős része fenntartás híján elhanyagolt képet mutat, a közfelfogás nem tekinti értéknek, és könnyen elbontásra, illetve teljes átalakításra ítélik a 20. század jelentős kertépítészeti emlékeit. Sajnos még nem jellemző, hogy modernista kertépítészeti alkotásokat hivatalosan műemlékké nyilvánítsanak, így csupán a megfelelő háttértudással rendelkező tájépítész az, aki felismeri ezeket az „alvó szépségeket”, és megpróbálja értékeiket megmenteni. Ezen döntés meghozatalához komoly háttérismeretek szükségesek a modern kertépítészettel kapcsolatban.

2. A MODERN TÁJÉPÍTÉSZET JELLEMZŐI, KORSZAKAI

Mint minden művészettörténeti korszaknak, a modernnek is komoly filozófiai előzményei vannak. A 19. században megszületett szociális gondolkodás, amely szerint mindenki számára megfelelő, emberhez méltó életfeltételeket kell biztosítani, tekinthető a modern egyik fontos szellemi alapjának [1-2].

A kertépítészeti modern formanyelve szorosan köthető az 1920-as években felbukkanó építészeti irányzatokhoz (Bauhaus és De Stijl), illetve a 20. század eleji képzőművészeti „izmusokhoz”, elsősorban a kubizmushoz. A tájépítészeti modernre a funkció „mindenhatósága” mellett jellemző a történeti stílusok elvetése, illetve, hogy a feladatok az ipari társadalom igényeinek megfelelően alakulnak (játsszótérek, sportterületek, ipari területek tájépítészete, sétálóutcák). A modern építészet hatásaként a tér fontosabb, mint a forma. Elvben az ember/ emberi lépték áll a tervezés középpontjában, azaz a használó igényei szerint alakítják a tereket, valójában több olyan tájépítészeti vagy városépítészeti modern alkotást ismerünk, melyek legfőbb hibája az emberi lépték hiánya. Növényalkalmazás

tekintetében a tömegképzés jellemző, illetve szoliterek szoborszerű használata. Szobrok, térplasztikák esztétikai hatásuk kedvéért kerülnek elhelyezésre, nincs narratíva ezek mögött [3].

Kontrollált, láthatólag szerkesztett karakter jellemzi a korszak szigorúan geometrikus, illetve íves vonalakkal kialakított kertjeit egyaránt, így sok alkotás növényalkalmazásában érzékelhető hasonlóság a barokk kertekkel és a mezőgazdasági tájakkal. (A mezőgazdasági tájak a szabályos alaprajzú parcella kialakításokkal, a gyümölcsösökben megjelenő szabályos ültetési renddel markánsan tükrözik a természet miatt szükséges emberi beavatkozást [2].

A modern alkotásokra formai szempontból jellemző az egyszerű, tiszta geometriai formák használata, a dekoráció elvetése, illetve az egyszerű, reprodukálható anyagok alkalmazása, például: beton, üveg. A kompozíció feszültségét a színek, textúrák és formák kontrasztja teremti meg [4].

A kertépítészeti modern két markánsan elkülöníthető korszakra osztható Európában: a korai modern időszak az 1920-as évek végétől a második világháború kitöréséig tartott, míg az 1940-es évek végétől 1980-ig tartó második szakasza a késői/post-war modern időszak [5]. Formai szempontból a korai modern tájépítészetet a mértani szerkesztésmód, esetenként az axiálisan szimmetrikus kompozíció jellemzi, más esetekben az axiális szimmetria teljes tagadása a kompozíció alapeleme. Az alkalmazott formák: téglalap, négyzet, kör és ellipszis, illetve jellemző ezen formák félkörös lezárása (1. ábra). A korszak parkjaiban megjelenő új rekreációs funkciók: játszótérek, sportpályák.

A háború utáni modern formai szempontból kevésbé kötött, komplexebb a kompozíció formavilága, és bár a geometrikus szerkesztésűek mellett megjelennek íves vonalvezetésű kompozíciók, az ember alkotta jelleg mindig dominál (2. ábra). A késői modern időszakban számos új típusú tájépítészeti feladattal kellett a tervezőknek megbirkózni (például: Magyarországon a lakótelepek komplex szabadterépitészete), illetve új kihívásokkal szembenézni (pl: környezetszennyezés, növekvő gépkocsi-forgalom) [5].

3. A MODERNISTA KÖZPARKÖRÖKSÉG MEGÚJÍTÁSÁNAK KIHÍVÁSAI

Az elmúlt 20-25 évben a tájépítészetnek sok új kihívásra kellett választ találnia, pl. a klímaváltozás hatásaira, vagy új társadalmi csoportok igényeire (pl. a fogyatékkal élők),

conditions for all, is one of the important intellectual foundations of the modern [1-2].

The modern form of landscape architecture is closely linked to the architectural movements that emerged in the 1920s (Bauhaus and De Stijl) and to the art 'isms' of the early 20th century, notably cubism. In addition to the 'omnipotence' of function, landscape architecture in the modern period is characterised by the rejection of historical styles and by the fact that its functions are adapted to the needs of industrial society (playgrounds, sports grounds, landscape architecture in industrial areas, pedestrian streets). The influence of modern architecture can be seen in the prioritising of space and function over form. In principle, the human scale is at the heart of design, i.e. spaces are designed to meet the needs of the user, but in fact there are many modern works of landscape architecture and urban design projects whose main flaw is the lack of a human scale. The plants are typically planted as masse or as solitary specimens, enhancing their sculptural quality. Sculptures and pieces of public art are placed solely for aesthetic effect, with no narrative behind them [3].

The controlled, apparently structured character of the gardens of the period, both strictly geometric and with curved lines, is evident in the planting of many of the works, which bear a resemblance to Baroque gardens and agricultural landscapes [2] (agricultural landscapes with their regular plot layouts and regular placement of trees in orchards are a clear reflection of the human intervention required for cultivation).

From a formal point of view, modern works are characterised by the use of simple, clean geometric forms, the rejection of decoration and the use of simple, reproducible materials such as concrete and glass. The tension of the composition is created by the contrast of colours, textures and forms [4].

The modern period of landscape architecture in Europe can be divided into two distinct periods: the early modern period from the late 1920s until the outbreak of the Second World War, and the late/post-war modern period from the end of the 1940s to 1980 [5]. From a formal point of view, early modern landscape architecture is characterised by a geometric structure and sometimes axially symmetrical composition, while in other cases the complete rejection of axial symmetry is the basic element of composition. The shapes used are rectangular, square, circular and elliptical, and are characterised by semi-circular

enclosures (Figure 1). New recreational features in the parks of the period include playgrounds and sports fields.

The post-war modern period is less formally constrained, with a more complex composition, and although curvilinear compositions appear alongside geometric ones, the man-made character is still dominant (Figure 2). In the late modern period, designers had to cope with many new types of landscape architectural tasks (e.g. the complex open space architecture of housing estates in Hungary) and new challenges [5] (e.g. pollution, increasing car traffic).

3. THE CHALLENGES OF RENEWING THE MODERNIST PUBLIC PARK HERITAGE

Over the last 20–25 years, landscape architecture has had to respond to many new challenges, such as the effects of climate change, the needs of new social groups (e.g. people with disabilities) or the desire for community supported design. But a similar societal need is to create new multifunctional spaces that can accommodate large crowds for short periods. How can we integrate principles of modern stormwater management and vegetation that can withstand the effects of climate change into modernist compositions? Is it possible to rethink modernist spaces and parks by means of a community supported design method? How can universal design principles be integrated into these projects?

Being a not too distant period, the modernist garden heritage is very rich, with many works of variable quality. There is little chance of full reconstruction in public parks because of changing ecological conditions and recreational habits, but the question is how much to insist on an authentic renewal and which works can be altered/demolished totally [6]. There is no international consensus on this issue. Another fascinating question is what makes a conversion authentic. In principle, there is a professional consensus that the aim is to preserve the concept, the basic idea, but what determines this is no longer clear. It is probably important to preserve the guiding elements of the composition, but there are works in which, for example, the distinctive use of materials or landforms are perceived as defining the concept [7]. It is becoming increasingly clear that the contemporary renewal of a park is about much more than restoring and preserving the original sculptures or other works of art in their original location. The professional debates described above are now taking place all over the world [8-9].

- 1. ábra/Fig. 1:** South Garden, Chicagói Művészeti Intézet, USA / *South Garden, Art Institute of Chicago*
FORRÁS/SOURCE: [HTTPS://WWW.TCLF.ORG/LANDSCAPES/ART-INSTITUTE-CHICAGO-SOUTH-GARDEN](https://www.tclf.org/landscapes/art-institute-chicago-south-garden)
- 2. ábra/Fig. 2:** Olimpiapark, München 1972 / *Olimpia Park, Munich 1972*
FORRÁS/SOURCE: [HTTPS://WWW.TRIPADVISOR.COM/ATTRACTION_REVIEW-G187309-D258379-REVIEWS-OLYMPIAPARK-MUNICH_UPPER_BAVARIA_BAVARIA.HTML](https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g187309-d258379-reviews-olympiapark-munich_upper_bavaria_bavaria.html)
- ▶▶ 3. ábra/Fig. 3:** Reisinger Anlage, Wiesbaden, Németország, 1932 / *Reisinger Anlage, Wiesbaden, Germany, 1932*
FORRÁS/SOURCE: [HTTPS://WWW.PLZ-SUCHE.ORG/DE/PLZ-KARTE/POSTLEITZAENGENBIET-651](https://www.plz-suche.org/de/plz-karte/postleitzaehengebiet-651)
- ▶▶ 4. ábra/Fig. 4:** Dunapark, Bécs 2006 / *Donaupark, Vienna 2006*
FOTÓ/PHOTO: MARIA AUBÖCK
- ▶▶ 5. ábra/Fig. 5:** Dunapark, Bécs 2006 / *Donaupark, Vienna 2006*
FOTÓ/PHOTO: MARIA AUBÖCK

illetve a közösségi tervezés iránti vágyra a lakosság részéről. De hasonló társadalmi igény az olyan új multifunkcionális terek kialakítása, amelyek rövid időszakokra nagy tömegeket fogadnak. Hogyan tudjuk a korszerű csapadékvízkezelés elveit, a klímaváltozás hatásait jól tűrő növényzetet integrálni a modernista kompozíciókba? Szabad-e közösségi tervezéssel újra gondolni a modernista tereket és parkokat? Hogyan integrálhatók az univerzális tervezési elvek ezekbe az alkotásokba?

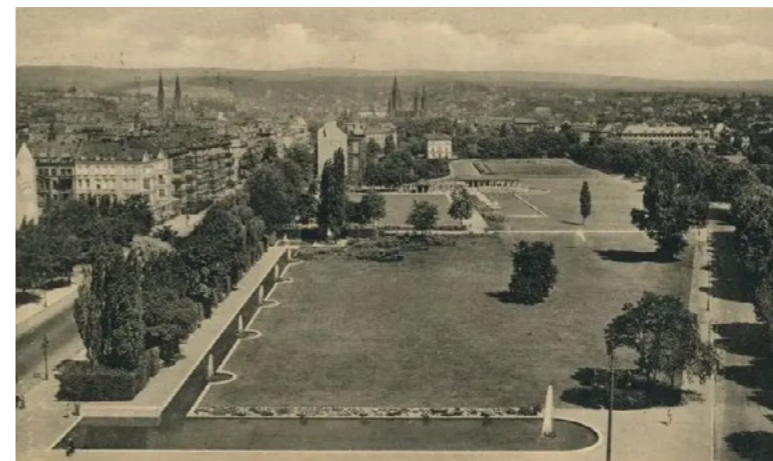
A modernista kertörökség, időben egy nem túl távoli korszak lévén, igen gazdag, amelyben sok nagyon eltérő színvonalú alkotás van. Teljes rekonstrukcióra közparkok esetében kis esély van a megváltozott ökológiai viszonyok és rekreációs szokások miatt, de kérdés, hogy mennyire kell ragaszkodni a korhű átalakításhoz, illetve mely alkotás esetében engedhető meg a teljes átalakítás [6]. Erre vonatkozóan nemzetközi szinten sincs egységesen elfogadott kánon. A másik izgalmas kérdés, mitől lesz korhű egy átalakítás. Elvben szakmai egyetértés van abban, hogy a koncepció, az alap gondolat megőrzése a cél, de hogy ezt mi határozza meg, már nem egyértelmű. Valószínűleg a kompozíció vezérelmei fontosak a megőrzés szempontjából, de van olyan alkotás, amiben például a markáns

anyaghasználatot, vagy a terepformákat érzékeljük mint a koncepciót meghatározó elem [7]. Az egyre nyilvánvalóbb, hogy a park korhű megújítása mindenképpen több, mint az itt lévő eredeti szobrok vagy egyéb képzőművészeti alkotások restaurálása és eredeti helyén való megőrzése. A leírtakkal kapcsolatos szakmai viták szerte a világon folynak manapság [8-9].

4. A MODERN TÁJÉPÍTÉSZET NYUGAT-EURÓPÁBAN

Elsősorban a német nyelvterületről (az egykori Nyugat-Németország, Ausztria, Svájc) ismerünk sok, a modern különböző korszakaiban keletkezett tájépítészeti alkotást, amelyek megőrzése, illetve korhű átalakítása példaértékű.

A korai modern időkben épített parkok egy része változatlan formában, átépítés, újratervezés nélkül „vészelte át” az elmúlt évtizedeket, és megfelelő fenntartás mellett ma is ápoltságukat mutat. Nyitott képeskönyvként tárul elénk az 1930-as, 1940-es évek tájépítészete, például a Wiesbaden-i Reisinger Anlage-t bejárva. Az 1932-ben létesült 3,4 ha-os parkban szabályosan formált osztatlan, nagy gyepfelületek, geometrikus elrendezésű szökőkutak és vízmedencék dominálnak. Az izgalmas

4. MODERN LANDSCAPE ARCHITECTURE IN WESTERN EUROPE

The German-speaking areas (specifically the former West Germany, Austria and Switzerland) furnish the main examples of landscape architecture from different periods of modern architecture which have been preserved or restored to their original state.

Some of the parks built in the early modern period have survived the decades without alteration, redevelopment or redesign, and with proper maintenance they still look well cared for today. Some parks of the 1930s and 1940s appear virtually unchanged, such as the Reisinger Anlage in Wiesbaden. Created in 1932, this 3.4-hectare park is dominated by regularly shaped, undivided large lawn surfaces, geometrically arranged fountains and water basins. Situated in an exciting urban position, the park provides a direct link between the city centre and the main railway station. After the devastation of World War II, the park was completely reconstructed in the 1950s.

Today, its large, well-maintained lawns are used as sunbathing and play areas, and are an important outdoor event venue [10] (Figure 3). The lesson of this example

is that, fortunately, contemporary recreational functions can be integrated into an inherited spatial structure and composition, and that a well-designed public park that is almost a century old can be appreciated. In Switzerland, too, there are many examples of pre-war landscape architecture, such as open air bathes preserved in their original form and painstakingly maintained.

In the German-speaking world, regular garden exhibitions from the late 1950s onwards have provided the public and the profession with an opportunity to see what is new; new formal conceptual solutions, new uses for materials and plants, and technical achievements. These former exhibition areas are now valuable green spaces in cities and function as public parks [11].

The designation of the Vienna WIG64 (Wiener Garten Ausstellung = Vienna Garden Exhibition) site on the Danube Island was based on a major urban planning study. By creating an exhibition area of around one square kilometre, the deserted island on the far side of the Danube from the city centre was brought into the city's bloodstream, while a notorious slum and a landfill site were simultaneously cleared. The technical attractions of the exhibition included the Danube Tower, topped by a

várostervezési pozícióban lévő park direkt kapcsolatot létesít a belváros és a főpályaudvar között. A II. világháború pusztításai után az 1950-es években teljes parkrekonstrukció történt. Manapság nagyméretű, ápolt gyepfelületeit napozórétként és játszófelületként használják, illetve fontos szabadtéri rendezvényhelyszín [10] (3. ábra). A példa tanulsága, hogy szerencsés esetben az öröklött térstruktúrába és kompozícióba jól illeszthetők kortárs rekreációs funkciók, illetve, hogy milyen megbecsülésnek örvendhet egy jól megtervezett közel 100 éves közpark. Svájcban szintén több, a háború előtti időszakban tervezett alkotás, pl. strandok látható eredeti formában, mintaszerűen fenntartva.

A német nyelvterületen az 1950-es évek végétől a rendszeresen megrendezett kertészeti kiállításokon láthatta a nagyközönség és a szakma az újdonságokat; új formai megoldásokat a koncepcióban, új anyag- és növényhasználatot, illetve technikai vívmányokat. Ezek a volt kiállítási területek ma közparkként a városok értékes zöldfelületei [11].

A bécsi WIG64 (Wiener Garten Ausstellung = Bécsi Kertészeti Kiállítás) helyének kijelölését a Duna szigeten komoly városépítészeti vizsgálat alapozta meg. A kb. 1 millió m²-es kiállítási terület létrehozásával bekapcsolták a Duna mögötti elhagyatott szigetet a város vérkeringésébe, felszámoltak egy rossz hírű nyomortelepet, illetve egy hulladéklerakót. A kiállítás technikai attrakciói közé tartozott a Duna torony, tetején a forgó kilátóhellyel, a 32 000 m²-es Írisz-tó, illetve több tematikus kert, pl. a Rózsakert [12] (4. ábra). Ez a kiállítás különösen nagy hatást gyakorolt az akkori hazai tájépítészeti tervezésre is [12].

Az egykori Rózsakert felújítására 2016-ban került sor. A feladat részben a fenntartás-igényes és drága megoldások megszüntetése volt, részben az, hogy az új kialakítás reagáljon a park létrehozása óta a klímaváltozás következtében folyamatosan csökkenő talajvízszintre. Az Auböck+ Kárász tájépítész iroda feladata a meglévő berendezési tárgyak megőrzése és újratervezése volt az eredeti tervek felhasználásával (lámpák, ülőbútorok). A költségek csökkentése érdekében meg kellett szüntetni a nagyméretű vízarchitektúrákat, illetve a növénykiültetést egyszerűsíteni és a klímaváltozáshoz adaptálni kellett. Az ágyások formája és elrendezése új eleme a rózsakertnek (5. ábra). A példa tanulsága, hogy az örökölt formák megváltoztatása, áttervezése mellett is megtartható az eredeti koncepció esszenciája, alapvetése.

5. A MODERN KOR TÁJÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉGE MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a II. világháború előtti időkből kevés tájépítészeti alkotás maradt fent. Sajnos a modernista elvek a tájépítészeti tervezésbe viszonylag későn érkeztek meg, és a háború előtti néhány év alatt kevés alkotás született. Rerrich Béla nevéhez fűződik a pestszentlőrinci Kossuth tér terve, ami csak töredékes formában valósult meg, illetve a szegedi Dóm tér, amely máig az eredeti terveknek megfelelően látható. Ezenkívül elsősorban a Budapest, II. kerületi Pasaréten – az abban az időben beépülő kertvárosban – láthatunk ma is több korabeli villakertet többé-kevésbé intakt állapotban. A korai modern mértani kertstílus kétségtelenül legjelentősebb, máig meglévő alkotása a Bp. XIII. kerületi Szent István park.

A második világháború utáni rövid szocreál időszak (1950-1956) néhány jellemző alkotása Dunaújvárosban (egykori Sztálinvárosban) látható. Az akkor épült moziépület előtti burkolt tér, illetve a lakótömbök belső udvara mutatja a korabeli parkok, terek hangulatát, térszerkezetét [13].

Az 1960-as évek és 1980 közötti tájépítészeti feladatok zömét a frissen épült lakótelepek szabadtereinek tervezése jelentette. Ezek a közkertek, közparkok, iskola- és óvodakertek, illetve a lakótelep kereskedelmi központjának környezete jellemzően szűk pénzügyi keretből, gyakran mintatervek alapján készültek, rendkívül egyszerű formai megoldásokkal és gyenge kivitelezéssel. Nem meglepő, hogy hamar amortizálódtak, és a közvélemény szemében a késő modern kor tájépítészetét ezek a kevésbé értékes alkotások jelentették/jelentik. Holott bizonyos kiemelt projektek esetében, mint pl. a gellérthegyi Jubileumi park vagy a Népliget – Megyék kertje, Margitsziget – Rózsakert magas színvonalú alkotások születtek. Még a lakótelepi közkertek esetén is vannak olyanok, amelyek „méltság az utókor figyelmére”, egyedi térszerkezetüknek köszönhetően [14] (pl: Holdudvar/Óbudai lakótelep, Budapest. III. kerület).

Az alábbiakban négy olyan modern közparkot vizsgálunk a fenti szempontok szerint, amelyek az elmúlt 25 évben megújultak, vagy megújítás előtt állnak. Ma hazánkban még nincs szakmai közmegegyezés a tekintetben, mely modern kori közpark tekinthető értékesnek, az utókor részére megtartandónak – ha nem is teljes rekonstrukcióval, de az alap gondolat és kompozíciós elvek gondos megőrzésével. Így az alábbiakban bemutatott közparkok kiválasztásánál az volt a vezérelv, hogy eltérő korból

revolving viewing platform, the 32,000 m² Lake Iris, and several thematic gardens such as the Rose Garden [12] (Figure 4). This exhibition had a particularly strong influence on domestic landscape architecture at the time [12].

The renovation of the former Rose Garden took place in 2016. The task was partly to remove the elements demanding expensive maintenance, and partly to ensure that the new design responded to the constantly declining groundwater levels since the park's creation due to climate change. Auböck+ Kárász landscape architects were asked to redesign certain area inside the park, while preserving the existing furnishings (streetlights, seating) using the original designs. To reduce costs, large water features had to be eliminated and planting simplified and adapted to climate change. The form and arrangement of the beds is a new element of the Rose Garden (Figure 5). The lesson of this example is that even with the change and redesign of the inherited forms, the essence and the basic concept of the original concept can be retained.

5. THE MODERN LANDSCAPE HERITAGE IN HUNGARY

In Hungary, few landscape architectural works survive from the pre-World War II period. Unfortunately, modernist principles arrived relatively late in landscape architecture and few works were produced in the years before the war. Béla Rerrich designed Kossuth Square in Pestszentlőrinc, but his plans were only partially realised, and Dóm Square in Szeged, which is still visible today in its original form. In Pasarét, in the second district of Budapest – the suburb that was being built up at the time – we can still see several modernist villa gardens in more or less intact condition. The most significant example of the early modern geometric garden style which still exists today is undoubtedly Szent István Park (St. Stephen's Park) in Budapest's thirteenth district.

Some typical works of the short post-World War II social-realist period (1950-1956) can be seen in Dunaújváros (formerly Sztálinváros or Stalin City). The paved square in front of the cinema building built at that time and the inner courtyards of the apartment blocks show the atmosphere and spatial structure of the parks and squares of the period [13].

Between the 1960s and 1980s, most landscaping projects were connected to open space design in newly built housing estates. These public gardens, public parks, school and nursery gardens and the surroundings of the

commercial centre of the housing estate were typically designed on a tight budget, often based on 'type -plans', with extremely simple formal solutions and poor execution. Unsurprisingly, they quickly fell into disrepair, and in the eyes of the public, these undervalued works represented the landscape architecture of the late modern period. However, in the case of certain flagship projects, high-quality works were created, such as the Jubilee Park on Gellért Hill, the Garden of the Counties in Népliget and the Rose Garden on Margaret Island. Even in the case of public gardens in housing estates, there are some that are worth preserving for their unique spatial structure [14]. (e.g. the Holdudvar/Óbuda housing estate in Budapest's third district).

Below we look at four modern public parks that are being renovated or have been renovated over the last 25 years, according to the criteria outlined above. Today, there is no professional consensus in our country as to which modern public parks can be considered valuable and worth preserving for the future – if not through complete reconstruction, then by careful preservation of the basic concept and compositional principles. Thus, the guiding principle in the selection of the public parks presented below was that they should be of different periods and have different recreational functions, with different challenges in their restoration.

5.1 *The St. Stephen's Park, Budapest, XIII District (original design by Károly Ráde and István Csáky, c. 1930, renovation by Hladky, Tátrai, Nagy 1997-1998)*

Designed in the early 1930s, the layout of St. Stephen's Park was in many ways innovative at the time. The three-hectare park was designed together with the architectural plans of the connecting residential housing, thus ensuring the formal unity of the buildings and the park. From the beginning the park was divided into two parts; the large park between the quay and Pozsonyi Street and the small park to the east of Pozsonyi Street. The strictly structured geometric garden was based on axuality, which resulted in a transparent and clear spatial structure. The park was characterised by large, undivided lawns and hedges, as well as clipped mulberry (*Morus sp.*) hedge walls, and a huge square shaped ornamental pool in the center (Fig. 6). The two oval-shaped side courtyards contain a playground and – an unusual feature for the period – a paddling pool, according to the needs of the time. Only

6. ábra/Fig. 6: Szent István park az 1930-1940-es években, Budapest XIII. kerület / *Szent István park 1930-1940, 13th District, Budapest*

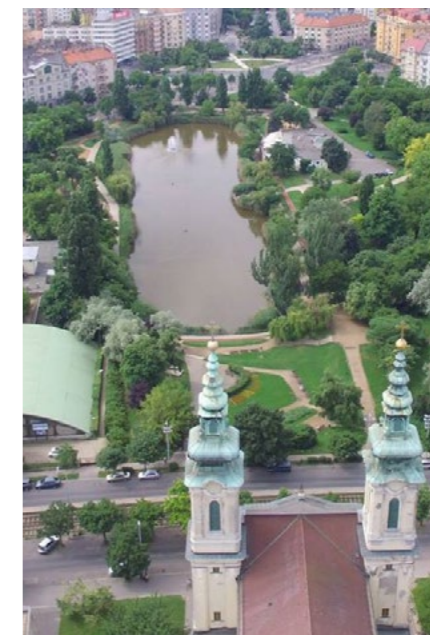
FORRÁS/SOURCE: FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR, BUDAPEST-KÉPARCHÍVUM / SZABÓ ERVIN LIBRARY, BUDAPEST

7. ábra/Fig. 7: Szent István park a 2000-es évek elején, Budapest XIII. kerület / *Szent István park at the beginning of 2000s, 13th District, Budapest*

FORRÁS/SOURCE: FŐKERT

8a-b ábra/Fig. 8a-b: Feneketlen-tó az 1960-as években és napjainkban, Budapest XI. kerület / *Lake Feneketlen in the 1960s and nowadays, 11th District, Budapest*

FORRÁS/SOURCE: FORTEPAN

származzanak, illetve eltérő rekreációs funkcióval rendelkeznek, amelyek felújítása más-más kihívásokkal jár.

5.1. A Budapest, XIII. Szent István Park, (eredeti terv: Ráde Károly és Csáky István, kb.1930, felújítás Hladky, Tátrai, Nagy 1997-1998)

Az 1930-as évek elején tervezett Szent István park beépítése sok szempontból újszerű volt abban az időben. A 3 ha-os park az építészeti tervekkel szinkronban készült, így biztosítva a beépítés és a park formai egységét. A park kezdetektől fogva két részre tagolt; a rakpart és a Pozsonyi út között elterülő nagy parkra, illetve a Pozsonyi úttól keletre lévő kisparkra. A szigorúan szerkesztett mértani kert alapja a tengelyesség, ami átlátható, letisztult térszerkezetet eredményezett. Osztatlan, nagy gyepfelületek, illetve fasorok, valamint nyírt epersővényfalak jellemezték a parkot, amelynek központjában nagyméretű téglalap alakú díszmedence kapott helyet (6. ábra). A két ovális formájú melléktéren a kor igényeinek megfelelően egy játszótér, illetve egy akkor szokatlan funkció, a lubickoló medence létesült. A parkban csak egy szobor jelent meg az észak-déli tengely lezárására [15].

A park az 1960-as évek óta többször átépült, az ovális mellékterek átalakultak, a lubickolómedence megszűnt, a kelet-nyugati főtengelybe pergolák kerültek, illetve fasorok lettek telepítve az eredeti tervektől eltérően (7. ábra). Az észak-déli főtengely menti parkrész határán lekerítve egy kutyafuttató is kialakításra került. Az egyik ovális melléktér elbontásával a parkban egy sportpálya is helyet kapott. Az észak-déli tengelyben egy rózsakert került kialakításra. Az eredeti koncepcióhoz képest számos új szobrot helyeztek el a parkban, egyre szerencsétlenebb pozícióban. Az utóbbi években a gyepes főtengelyben is megjelentek a koncepció nélküli, új fátelépítések. Sajnos a Szent István park a főváros egy zöldfelületekkel elég rosszul ellátott részén fekszik, így a különböző felújítások során a korra jellemző közparki rekreációs funkciók kerültek itt elhelyezésre, hátrébb sorolva a park kerttörténeti értékéből adódó védelmi szempontokat. Manapság egyre több szakcikk foglalkozik a Szent István park értékeivel, így talán remélhetjük, hogy hamarosan az eredeti terveknek megfelelő rekonstrukciót láthatunk a parkban [16]. Ehhez azonban szükséges, hogy a közelben elhelyezhető legyenek azok a jelenlegi parkhasználatból adódó funkciók, amelyeket a rekonstrukció során el kell távolítani a parkból.

one sculpture appeared in the park, closing the north-south axis [15].

Since the 1960s, the park has been rebuilt several times, the oval shaped spaces have been transformed, the paddling pool has been removed, pergolas have been added to the east-west main axis, and tree clumps have been planted, in contrast to the original plans (Figure 7). A sports field was added to the park by altering one of the oval spaces. A rose garden was created in the huge lawn close to the north-south axis. Compared to the original concept, several new sculptures have been placed in the park in increasingly infelicitous positions. In recent years, new tree plantings without a concept have also appeared in the grassy main axis. Unfortunately, St. Stephen's Park is located in an area with very few green surfaces, and so in the course of various renovations, recreational features typical for the time of renovation were introduced into the park, diminishing the conservation aspects of the park. (e.g.: dog playground, sport facilities) Nowadays, a growing number of articles points out the value of St Stephen's Park, so perhaps we can hope to see a reconstruction of the park in line with the original plans [16]. However, this requires that some recreational

functions in the park will have to be removed and relocated to another park nearby.

Challenges:

- Resolving the conflict between the park's current functions and its former structure, which is of great value from a garden history point of view
- Removing additions that have weakened the original spatial structure over time

5.2 Budapest, Lake Feneketlen Park, XI District, former Ifjúsági Park or Youth Park (original design: M. Mócsényi and V.Jancsó, 1959)

The design of the four-hectare Feneketlen Lake Park (Youth Park) in Budapest, District XI, planned in 1959, is attributed to Professor Mihály Mócsényi, internationally the best-known Hungarian landscape architect (the eastern part of the park was designed by the professor, the western part by another landscape architect). Since Mócsényi not only made his mark as a teacher and school founder of our profession, but also designed several parks and residential green spaces, it would be proper to restore one of his works to more or less its original state,

Kihívások:

- A park egykori, kerttörténeti szempontból rendkívül értékes térszerkezete és a jelenlegi parkhasználati funkciók közötti ellentét feloldása.
- Az idők során az eredeti térszerkezetet gyengítő addíciók eltávolítása.

5.2. Budapest, XI. Feneketlen tavi park, volt Ifjúsági park (eredeti terv: Mócsényi M. és Jancsó V., 1959)

Az 1959-ben tervezett 4 ha-os Budapest, XI. kerületi Feneketlen tavi park (Ifjúsági park) tervezése Mócsényi Mihály professzor, nemzetközi szinten a legismertebb magyar tájépítész nevéhez köthető. (A park K-i részét tervezte a professzor úr, nyugati része egy másik tájépítész munkája.) Minthogy Mócsényi nemcsak oktatóként és iskolateremtőként alkotott maradandót, hanem több park, lakóterületi zöldfelület tervezése is a nevéhez köthető, illendő lenne egyik munkáját többé-kevésbé eredeti állapotának megfelelően helyreállítani a Charles Birnbaum [6] által lefektetett elveknek megfelelően. (Fontos megemlíteni, hogy a Városligetben a korábbi Kis Botanikus-kert helyén lévő Mócsényi Mihály Botanikus kertet nem a professzor tervezte.) Manapság a Feneketlen tó egy jól ismert és kedvelt lakóterületi közpark, aminek markáns terepformálása, a parkban lévő 1 ha-os tófelület kialakítása, amelyben a közeli neobarokk templom is tükröződik, a professzor úr elképzelése szerint valósult meg. A Feneketlen-tavi parkban az elmúlt 60 évben jelentős változás, átfogó felújítás nem történt, a koncepciót leginkább érintő beavatkozás egy aerátor elhelyezése a tóban elindult eutrofizáció lassítására, ami zavarja a templom tükröződését. Összességében a park alkalmas arra, hogy az eredeti állapot mind teljesebb visszaállítása után méltó emléket állítson Mócsényi Mihály professzornak (8. ábra).

Kihívások a potenciális felújítás során:

- A tó eutrofizációjának megakadályozása oly módon, amely a koncepció egyik sarokpillérét (tükröződés) nem érinti.
- Új funkciók elhelyezése a parkban úgy, hogy ezek a koncepciót ne érintsék.
- A parkban lévő épületek (vendéglő) modernista építészeti karakterének helyreállítása, új funkció telepítése a szabadtéri mozi együttesbe.
- Az utóbbi évtizedekben elhelyezett köztéri szobrok szelektálása, egyes művek elbontása vagy áthelyezése.
- Akadálymentesítés.

5.3. Budapest, XI. Jubileumi Park, Gellérthegy, (eredeti terv: Krizsánné, Jancsó V./BUVÁTI 1964, részleges felújítás: Főkert Tervezési Stúdió, 2023)

A budapesti Gellérthegyen elterülő, 1965-ben átadott 12 ha-os park a főváros ajándéka volt Budapest lakosságának, megemlékezve a "felszabadulás" (a II. világháború végének) 20 éves jubileumáról. A park kissé nehezen megközelíthető, de fantasztikus kilátással rendelkező helyen terül el a Gellérthegy csúcsának közelében egy kopár, sziklás helyen, amelynek nagy a turisztikai jelentősége, hiszen a Citadelláról erre a területre látunk rá. A lejtős környezetbe illeszkedő terep- és szintvonalakhoz simuló úthálózat, valamint a kialakított földteraszok és a köztük lévő meredek rézsűk, illetve támfalak összhangja szakmai berkekben nagy elismerést váltottak ki. A parkban fellelhetők jellegzetes későmodern kompozíciós elemek, az erős kontrasztok és egyes elemek ismétlése (méhsejt alakú virággyak, esőtető, geometrikus vízmedencék) valamint a ligetes faállomány és a nagy gyepfelületek (9. ábra). A park a beruházói szándéknak megfelelően egy tájépítész által koordinált összművészeti alkotás, hiszen több rendkívül színvonalas képzőművészeti alkotás díszíti a parkot [17]. A parkban mostanáig jelentős átalakítás nem történt, így elképzelhetőnek tűnt, hogy itt teljes parkrekonstrukció történhet. (A felső kertrész ugyan kissé átépült, de nem történt helyrehozhatatlan térszerkezeti változás). Érdekes adalék, hogy ez jelenleg nem védett történeti kert, csupán mint Budapest Duna-parti látképének része világörökségi helyszín, azonban a Gellérthegy egésze természetvédelmi terület (1/1997. (I. 8.) KTM rendelet). A park részleges felújítása elkezdődött a cikk írásának idején egy nagyméretű rózsakert kialakításával a park közepén. Rózsákat ültetnek a méhsejtes ágyások egy részébe, a felső teraszra, amelyet korábban kisméretű díszmedencék díszítettek és a két teraszt összekötő gyepes rézsűbe is. A méhsejtes platóról érkező csapadékvíz a plató alatti rézsűkorona közelében elhelyezett esőkert fogadja. Aggályos a nagyvonalú rézsűk tagolása esőkertekkel a park központi részén, illetve az eredeti koncepciónak ellentmondó a túlzott méretű rózsakiültetés.

Kihívások:

- A park legfőbb értéke, az eredeti térszerkezet és kompozíció megőrzése az elkerülhetetlen funkcióbővítés során.

in accordance with the principles laid down by Charles Birnbaum [6]. (It is important to note that the Mihály Mócsényi Botanical Garden in the City Park, on the site of the former Small Botanical Garden, was not designed by the professor.) Today, Feneketlen Lake is a well-known and popular residential public park, and its characteristic topographic feature, the one-hectare lake which reflects the nearby neo-Baroque church, was conceived according to the Professor's vision. The Feneketlen Lake Park has not undergone any significant changes or extensive renovation in the last 60 years – the most conceptually problematic intervention was the installation of an aerator to slow down the eutrophication in the pond, which interferes with the reflection of the church. Overall, the park has the potential to be a suitable memorial site to Professor Mihály Mócsényi, once it has been fully restored to its original state (Figure 8).

Challenges during potential renovation:

- Prevent eutrophication of the lake in a way that does not affect a cornerstone of the concept (reflection).
- Accommodating new features in the park in a way that does not impact the concept.
- Restoring the modernist architectural character of the buildings in the park (restaurant), installing a new function in the outdoor cinema complex.
- Selecting among the large number of public sculptures installed in recent decades, and removing or relocating some of them
- Accessibility

5.3 Budapest, XI District Jubilee Park, Gellért Hill, (original design: Mrs. Krizsán, Jancsó V./BUVÁTI 1964, partial renovation: Főkert Tervezési Stúdió, 2023)

The twelve-hectare park on Gellért Hill in Budapest, implemented in 1965, was a gift from the capital to the people of Budapest to commemorate the twentieth anniversary of the 'liberation' (the end of World War II). The park is difficult to access from the city centre, but has fantastic views of the city from the top of Gellért Hill, on a barren, rocky site of great tourist importance, overlooked by the Citadel. The consistency of the terrain and the network of paths, which blends in with the sloping terrain and the level contours, as well as the landscaped terraces and the steep slopes and retaining walls between them, were highly appreciated by professionals at that time [17]. The

park is characterised by its late modern compositional elements, strong contrasts and repetition of certain objects (honeycomb shaped flowerbeds, rain shelters, geometric decorative pools), groves of trees and large areas of grass (Figure 9). The park has not been significantly redeveloped to date, so it seemed possible that a complete park reconstruction might take place (the upper part has been slightly redeveloped, but no irreversible structural changes have been made). It is interesting to note that this is currently not a protected historic garden, but only a World Heritage Site as part of the Budapest Danube Landscape, but the whole Gellért Hill is nature protected area (1/1997. (I. 8.) KTM Regulation). The partial renovation of the park had begun at the time of writing this article with the creation of a large rose garden in the centre of the park. Roses will be planted in the honeycomb shaped beds of the lower terrace, and on the upper terrace, which was previously decorated with small ornamental pools, and on the grassy slope connecting the two terraces. Rainwater from the honeycomb platform is captured by a rain garden located near the top of the slope below the platform. Concerns have been raised about the use of rain gardens in the central part of the park, which will disturb the generous topography and about the excessive size of the rose planting, which is contrary to the original concept.

Challenges:

- Preserving the park's core value, its original spatial structure and composition, during the inevitable expansion of its functions,
- Preserving as fully as possible the use of materials and plants typical of the period and still visible in the park today, taking into account sustainability aspects
- Thinning out overgrown vegetation to ensure the original vistas
- Avoiding the potential risk of overcrowding the park with new functions
- Integrating the aspects of universal design in the park

4.4. Budapest, III District, Óbudai Housing Estate, Moon Courtyard. (original design by Anikó Andor/LAKÓTERV, 1975, renovation by G. Szohr and Á. Kovács/New Direction 2015–2019)

A uniquely designed 2.2-hectare Budapest public park, Óbuda Housing Estate was a refreshing exception in the bleak residential environment of the 1970s. The 100 m long, 13-storey-high prefabricated blocks form a

- A korra jellemző, a parkban ma is látható anyag és növényhasználat mind teljesebb megőrzése a fenntarthatósági szempontok figyelembevételével.
- A túlburjánzott növényállomány ritkítása, az eredeti kilátás biztosítása.
- Potenciális veszély a park új funkciókkal való telezsúfolása.
- Akadálymentesítés a parkon belül.

5.4. Budapest, III. Óbudai Ltp. Holdudvar revitalizációja, (eredeti terv: Andor Anikó/LAKÓTERV, 1975.felújítás: Szohr G. és Kovács Á./Újirány 2015 - 2019)

Az Budapest, III. Óbudai lakótelep egyedi kialakítású 2,2 ha-os közparkja az 1970-es évek sivár lakótelepi környezetében üdítő kivételként hatott. A 100 m hosszú, 13 emelet magas panel tömbök markáns térhatárt jelentenek a lakóudvar két hosszanti oldalán. A tervező a figyelmet a hatalmas monoton térfalaktól a figyelmet csak az alapsík megmozgatásával, markáns térplasztika kialakításával vonta el, ez eredményezte a "Holdudvar" névre keresztelt téregyüttest (10. ábra). Az 5-6 m-es dombok tagolják az udvart, illetve a domboldalakon izgalmas játszótéret, kisebb előadótér körüli lelátót alakított ki a tervező. Az udvarban egy izgalmas formai megoldású gázlómedence is helyet kapott [14].

Az elmúlt évtizedekben az épített elemek mindegyikének műszaki állapota leromlott, a medence feltöltésre

került, a fa támfalak és csúszdák eltűntek. Az egykori játszóeszközök a mai szabványoknak már nem feleltek meg. Az idők során az udvarban ötletszerűen elhelyezett új funkciók jelentek meg, és jellemzőek az esetleges fatelepítések, míg a cserje és gyepszint teljesen eltűnt.

Az udvar felújítása közösségi tervezéssel történt. A tervező csapat (Kovács Árpád és Szohr Gábor) nagy megkönnyebbülésére a helyi lakosok értékelték a meglévő dombos térszerkezetet, és szóba sem került a térszerktúra átalakítása. Az eredeti tervezővel való egyeztetés is segített egy mindenki számára elfogadható koncepció kialakításában, amelynek vezérgondolata az eredeti térszerkezet ill. a meglévő funkciók (pl. játszótér) megtartása, funkcióbővítés (pl. futókör, bandázóhely, fitness sarok) (11. ábra). A rendszertelen telepítésű túlnőtt faállomány egy része kivágásra került, de a hiányzó cserje és gyepszintet pótolták. A parkban elhelyezett új elemek (padok, játszóeszközök) színesek, kortárs formavilágot idéznek, így a park friss arculatot kapott a lakók kérésének megfelelően. Az udvar áttervezése során sikerült a zöldfelületi arányt növelni!

Kihívások a felújítás során:

- A közösség igényeinek összehangolása a meglévő udvar értékes térszerkezetével.
- Az eredeti tervkoncepció tiszteletben tartása, megőrzése, és ennek elfogadtatása a lakossággal.
- Az egykori tervhez illeszkedő, kortárs anyaghasználat és parkberendezési eszközök alkalmazása, az elhanyagolt jelleg megszüntetése.

9. ábra/Fig. 9: Jubileumi park az 1960-as évek végén, Budapest XI. kerület / Jubileumi park at the end of 1960s, 11th District, Budapest

FORRÁS/SOURCE: BUDAPEST FOLYÓIRAT IX. ÉVFOLYAM 6. SZÁM CÍMLAP / BUDAPEST PERIODICAL VOLUME IX, PAPER 6. COVERPAGE

10. ábra/Fig. 10: Holdudvar az 1970-80-as években, Óbudai Lakótelep, Budapest XIII. kerület / Moon courtyard in the 1970s-80s, Óbudai Housing Estate, 13th District Budapest

FORRÁS/SOURCE: PHOTO COLLECTION OF ANDOR ANIKÓ

11. ábra/Fig. 11: Holdudvar a felújítást követően 2019-ben, Óbudai Lakótelep, Budapest XIII. kerület, 2019 / Moon courtyard after the renovation in 2019, Óbudai Housing Estate, 13th District Budapest

FORRÁS/SOURCE: [HTTPS://WLOVEBUDAPEST.COM/HELY/HOLDUDVAR-PARK](https://wlovebudapest.com/hely/holdudvar-park)

dominant space boundary on the two long sides of the residential courtyard. The designer distracted attention from the huge, monotonous walls by working with the terrain and creating striking mounds, resulting in an enclosed space called the 'Moon Courtyard' (Figure 10). 5-6 metres high hills divide the courtyard, and the designer created exciting playgrounds on the hillsides, as well as a small auditorium surrounded by the mounds. The courtyard also contained an exciting gazing pond with a fresh design [14].

In recent decades, all the elements have deteriorated, the pool has been filled in, and the wooden retaining walls and slides have disappeared. The former play equipment no longer met today's standards. Over time, the courtyard has had a lot of new features positioned in a haphazard way, and trees have been planted without any concept, while the shrub and grass level has disappeared completely.

The renovation of the courtyard was a community supported design project. Much to the relief of the design team (Árpád Kovács and Gábor Szohr), local residents appreciated the existing hilly structure of the space and there was no question of redesigning the structure.

Consultation with the original designer also helped to develop a concept that was acceptable to all, with the guiding principle of retaining the original structure and existing functions (e.g. playground) while adding some new features (e.g. a circular running track, teenager corner, and fitness elements) (Figure 11). Some of the overgrown trees were cut down, and the missing shrub and lawn level was replaced. The new elements (benches, play equipment) installed in the park are colourful and contemporary in design, giving the park a fresh look as requested by the residents. The redesign of the courtyard has succeeded in increasing the green space ratio.

Challenges: during the renovation:

- Matching the needs of the community with the valuable space structure in the courtyard.
- Respecting and preserving the original design concept and ensuring its acceptance by the public.
- Using contemporary materials and park features that fit to the original design, and eliminating the neglected appearance of the site
- Thinning out and renewing neglected trees in a way that is appropriate in a time of climate change, and replacing missing shrub layer

- Az elhanyagolt faállomány ritkítása, megújítása klímaadaptív szempontok szerint, a hiányzó cserjeszint pótlása

5. KONKLÚZIÓ

A 20. századi modern tájépítészeti alkotások között vannak olyan művek, amelyek megőrzése feltétlenül indokolt, hiszen a kerttörténeti örökség szerves részét képezik. Szerete a világban zajlik jelenleg ezen kertörökség számbavétele és értékelése olyan szempontból, hogy melyek azok az alkotások, amelyek a kor tájépítészetét legjobban reprezentálják.

Hogyan lehet korhűen felújítani ezeket az alkotásokat úgy, hogy a mai ökológiai és társadalmi szempontú fenntarthatósági követelményeknek megfeleljenek anélkül, hogy eredeti karakterüket elvesztenék? A cikkben bemutatott intenzíven használt közparkokban a teljes rekonstrukció általában nem oldható meg, ám az átalakítás mértéke központi kérdés. A nemzetközi tapasztalatok rávilágítanak, hogy mennyire nem egyértelműek a megőrzendő értékek kiválasztásának szempontjai [6]. Egyelőre még gyakran szakmai berkekben is szubjektív megítélés tárgya, hogy a felújítás során alkalmazott

beavatkozás megváltoztatja-e az eredeti alkotás kompozícióját.

Bármely korból származó történeti park és kert megújítása során foglalkozni kell az fenntarthatósággal, általában elsősorban ökológiai szempontból. Azonban a modern korból származó, ma is intenzíven használt közparkok, városi szabadterek kortárs megújítását tovább bonyolítja, hogy itt a mai rekreációs funkciók iránti igény, illetve az univerzális tervezési elvek alkalmazása markánsan megjelenik, amelyek integrálása további kihívást jelent. Kiemelten megjelenik a szociális szempontú fenntarthatóság ezeknél a felújításoknál.

A modern kori kertörökség fennmaradását hosszú távon az biztosítja, hogy a lakosság, a használók is védendő értéknek tekintenek rájuk, mint egy korszak kulturális "lenyomatára". Eltűnésükkel szegényebbé válik egy település, hiszen a közösségi emlékeink egy szelete tűnik el véglegesen. ©

5. CONCLUSION

In modern landscape architecture of the 20th century, there are works of art whose conservation is absolutely justified, since they form an integral part of the landscape heritage. An inventory and evaluation of this landscape heritage is currently underway worldwide to identify those works that best represent the landscape architecture of that period.

How can these works be restored in a way that meets today's ecological and social sustainability requirements without losing their original character? In the intensively used public parks described in this article, full reconstruction is generally not feasible, but the scale of the transformation is a central issue. International experience shows how unclear the criteria of selection for park preservation is [6]. For the time being, it is still often a matter of subjective judgement, even within the professional community, whether the intervention used in the renovation process changes the composition of the original work.

The renewal of parks and gardens from any period of history must take into account sustainability, usually primarily from an ecological point of view. However, the contemporary regeneration of public parks and urban open

spaces from the modern era, which are still intensively used today, is further challenged by the need to integrate contemporary recreational functions and to apply universal design principles. Social sustainability is a strong guideline for these renovations.

In the long run, the survival of modern garden heritage can be ensured only if the public and users see them as a value, which should be protected as a cultural 'imprint' of an era. Their disappearance makes a settlement poorer, as a piece of our communal memory is permanently lost. ©

This work is licensed under Creative Commons 4.0 standard licenc: CC-BY-NC-ND-4.0.

1 Csepely-Knorr Luca (2011): Korai modern szabadteréptészet (A közparktervezés elmélet fejlődése az 1930-as évek végéig), doktori disszertáció, BCE, Budapest

2 Hauxner, Malene (2003): Open to the sky, The Danish Architectural Press, Dánia

3 Meyer, Elisabeth (2005): The Grounds of Modern Landscape Architecture, in: Site Matters, Routledge, New York, ISBN9780203997963

4 Treib, Marc (1993): Axioms for a modern landscape architecture in: Modern landscape architecture: a critical review, Cambridge, Mass.: MIT Press, pp 36-67.

5 Bakay Eszter (2012): Lakótelepek szabadteréptészet 1945-1990 között Budapest példáján, doktori disszertáció, BCE, Budapest

6 Birnbaum, Charles (2012-14): Modern Landscapes: Transition + Transformation Princeton Architectural Press, USA

7 Skyline Park Design Threatened by Renovation <https://www.tclf.org/content/skyline-park-0> (2002. 09. 15.) [2023.10.20.]

8 Modernist landscape considered- a panel discussion <https://www.youtube.com/watch?v=SVPV6YUHD-4> [2023. 10.20.]

9 Green, Jared: Are modernist landscapes worth saving? <https://dirt.asla.org/2017/05/22/are-modernist-landscapes-worth-saving/> (2017.05.22) [2023.10.20.]

10 Michel, Martina Claire: Reisinger- und Herbert- Anlagen

11 <https://www.wiesbaden.de/microsite/stadtlexikon/a-z/reisinger-und-herbert-anlagen.php> [2023.10.15]

12 Grunert, Heino (2013): Stadtentwicklung durch Gartenschauen am Beispiel des westlichen Hamburger Wallrings - in: Grün modern- Gärten und dParks der 1950er bis 1970er Jahre Bund Heimat und Umwelt der Deutschland (BHU) ISBN 978 3 925374 35 7 pp 47-54

13 Kakas Réka 2016: Kertészeti kiállítások az 1950-es és '60-as évekből és hatásuk a Budapest közparkjaira, szakdolgozat, SZIE, Budapest

14 Nándori E. (2006): Sztálinváros zöldfelületeinek története, diplomamunka, BCE, Budapest

15 Bakay Eszter (2013): Retrotterek, retroparkok, TERC, Budapest, ISBN:978 963 9968 94 3

16 Takács Katalin - Kubik Emese - Almási Balázs (2021): A modern mozgalom hajnalán: a budapesti Szent István park kertművészeti elemzése = At the dawn of the modern movement: a historical analysis of the Szent István park in Budapest, 4D: 60 pp. 18-33. 16 p.

17 Bakay Eszter - Varró Dorottya (2016): Late modern park high above the city - space composition of the 50 years old Jubileum Park in Budapest. In: Zachariasz, Agata - Sykta, Izabela - Kowalski, Przemyslaw (ed.) Teka Komisji Urbanistyke I Architektury, TOM XLIV. Kraków, Lengyelország, Polska Akademia Nauk, Kraków, Lengyelország, pp. 181-186